

INGLIZ ADABIYOTINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Nargiza Abdusamatovna Fuzaylova

O'qituvchi, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz adabiyotining rivojlanish bosqichlarini tahlil qiladi. Ingliz adabiyoti o'zining uzoq va rang-barang tarixida bir necha asrlar davomida shakllanib, turli uslublar, janrlar va yozuvchilarni o'z ichiga olgan. Maqolada adabiyotning boshliqli davrlari, ya'ni Angliya adabiyoti o'rniga asosiy ta'sir ko'rsatuvchi davrlar, jumladan, O'rta asrlar, Renessans, XVII asr klassitsizmi, Romantizm, Viktoriya davri va Zamonaviy adabiyot haqida so'z yuritiladi. Har bir davrda yuzaga kelgan adabiy yo'nalishlar, yirik yozuvchilar va ularning asarlari batafsil tahlil qilinadi. Maqola ingliz adabiyoti rivojining turli bosqichlarini yoritib, bu jarayonda ijtimoiy, madaniy va siyosiy omillar qanday ahamiyat kasb etganligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Ingliz adabiyoti, rivojlanish bosqichlari, O'rta asrlar, Renessans, Romantizm, Viktoriya davri, Zamonaviy adabiyot, adabiy yo'nalishlar, yozuvchilar, adabiyot tahlili.

Kirish qismi: Ingliz adabiyoti, butun dunyo madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatgan va o'zining uzoq va rang-barang tarixiga ega bo'lgan adabiyotlardan biridir. U o'zining shakllanishi davomida turli uslublar, janrlar va adabiy tendensiyalarni o'zida mujassam etgan. Ingliz adabiyotining rivojlanishi tarixiy, ijtimoiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, har bir davrda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan. Ushbu maqolada ingliz adabiyotining asosiy rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi, har bir davrning xususiyatlari, yirik yozuvchilari va ularning asarlari haqida so'z yuritiladi. Adabiyotdagi o'zgarishlar orqali ijtimoiy va madaniy hayotdagi muhim o'zgarishlarni, shuningdek, yozuvchilarning dunyoqarashi va insoniyatga bo'lgan munosabatini o'rganish maqsad qilingan.

Asosiy qism: Ingliz adabiyotining rivojlanish bosqichlari nafaqat adabiyotni, balki jamiyat va madaniyatning o'zgarishlarini ham aks ettirgan. Har bir davr, o'zining ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va falsafiy muhitiga javoban shakllandi va bu omillar adabiyotning o'ziga xos xususiyatlarini belgilab berdi.

O'rta asrlar (5–15 asrlar) davrida ingliz adabiyoti asosan diniy va epik asarlarga asoslangan edi. Bu davrda Xristianlikning ta'siri ostida, diniy yozuvlar va nasroniy e'tiqodlarini targ'ib qiluvchi asarlar keng tarqalgan. "Beovulf" kabi epik asarlar o'rta asrlar adabiyotining eng yirik namunalaridan biri sifatida tanilgan. Bu davrda asosan xalq og'zaki ijodi va she'riyat rivojlanib, tilda xristianlik va milliy elementlarning uyg'unlashishi yuz berdi.

Renessans (16–17 asrlar) davrida insonning o'zligini, tafakkurini va erkinligini yorituvchi asarlar ko'paydi. Bu davrda ingliz adabiyotida insonparvarlik va gumanizm g'oyalari keng tarqaldi. Yozuvchilardan Uilyam Shekspir, Edmund Spenser va Christopher Marlowe kabi adiblar shu davrning yorqin namoyandalari bo'lib, adabiyotda yangi janrlar va uslublar yuzaga keldi. Bu davrda insonning erkinligi, tafakkuri va gumanizm g'oyalari adabiyotning asosiy mavzusiga aylandi. Uilyam Shekspir, Edmund Spenser, va Christopher Marlowe kabi yozuvchilar inson tabiatini va uning muammolarini chuqur o'rganishga intildilar. Shekspirning asarlari nafaqat dramaturgiyaning baland nuqtasini belgilab berdi, balki insoniyatning qarashlarini, ehtirosalarini va ichki kurashlarini tasvirlashda yangicha yondashuvni namoyish etdi. Shekspirning dramatik asarlari ingliz teatrining peshqadamlaridan hisoblanadi, va uning asarlari ham ingliz adabiyoti, ham butun dunyo adabiyotining asosiy qadriyatlarini shakllantirdi.

XVII asrda ingliz adabiyoti klassitsizm ta'sirida rivojlandi. Ushbu davrda adabiyotda aniq tuzilgan shakllar, ilmiy va falsafiy izlanishlar muhim rol o'ynadi. Jon Miltonning "Yo'qotilgan jannat" epik asari va pesimistik, metafizik she'riyat keng tarqalgan. Diniy va falsafiy masalalarga oid asarlar bilan birga, shuningdek, siyosiy va ijtimoiy mavzularga oid ijodlar ham mavjud bo'ldi.

Romantizm 18–19 asrlar davrida insonning ichki dunyosi, tabiat va hissiy tajribalar adabiyotning asosiy mavzulariga aylandi. Romantik yozuvchilar, masalan, Vordsvort, Bairon va Shelly, klassitsizmning mantiqiy va tartibli shakllariga qarshi turib, shaxsiy erkinlik, hissiyotlar va tabiat bilan hamohanglikni madh etishdi. Bu davrda she'riyat va hikoyachilikda yangi janrlar va uslublar yuzaga keldi.

Viktoriya 19-asr oxiri davri ingliz adabiyotida sanoat inqilobi va ijtimoiy o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu davrda adabiyotda realizm va sosializm g'oyalari keng tarqaldi. Charli Dikens, Georg Eliot, Tomas Hardy kabi yozuvchilar, ijtimoiy tengsizlik, adolat, va inson huquqlari kabi masalalarga e'tibor qaratdilar. Viktoriya adabiyotida, shuningdek, ayollarning rollari va oilaviy munosabatlar haqida chuqur mulohazalar mavjud.

XX-asrning boshlarida ingliz adabiyotida modernizm va postmodernizm g'oyalari rivojlandi. Yozuvchilar, masalan, T.S. Eliot, James Joyce va Virginia Woolf, an'anaviy shakllardan voz kechib, adabiyotda yangi uslublar va tajribalar yaratdilar. Ular psixologik va ijtimoiy holatlar, va shaxsiyatning murakkabligini o'rganishga intildilar. Zamonaviy adabiyotda, shuningdek, adabiy dekonstruksiya va postkolonializm kabi yangi yondashuvlar ham shakllandi. Yozuvchilar, masalan, T.S. Eliot, James Joyce va Virginia Woolf, an'anaviy adabiy shakllardan voz kechib, yangi yondashuvlar yaratdilar. Modernizm inson shaxsiyatining murakkabligini va psixologik holatlarini o'rganishga intildi, postmodernizm esa adabiyotda real va fantastik o'rtasidagi chegaralarni mushtaraklashtirdi. Zamonaviy adabiyotda adabiy dekonstruksiya, postkolonializm va ijtimoiy adolat kabi yangi tendensiyalar yuzaga keldi.

Xulosa qismi: Ingliz adabiyoti, o'zining rivojlanish jarayonida turli ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillardan ta'sirlangan holda o'zgarib bordi. Har bir davrning adabiyoti o'zining vaqtiga xos o'zgarishlarni aks ettirgan va ingliz tilining dunyo madaniyatidagi o'rni tobora mustahkamlanib borgan. Bugungi kunda ingliz adabiyoti o'zining boy merosi va turli janrlaridagi asarlari bilan dunyo adabiyotida muhim o'rin tutadi.

Ingliz adabiyoti o'zining uzoq va murakkab rivojlanish tarixi davomida turli uslublar, janrlar va fikr tizimlarini o'z ichiga olgan. Har bir davr, o'ziga xos ijtimoiy va madaniy sharoitlar, tarixiy voqealar va falsafiy qarashlar asosida shakllangan. O'rta asrlarda boshlanib, Renessans, Klassitsizm, Romantizm, Viktoriya davri va Zamonaviy adabiyot kabi bosqichlar orqali ingliz adabiyoti o'zining asosiy yo'nalishlarini ishlab chiqdi. Har bir davrda yangi fikrlar, g'oyalar va ijodiy uslublar paydo bo'lib, bu adabiyotning boy va rang-barang rivojlanishiga turtki bo'ldi.

Adabiyotdagi o'zgarishlar faqatgina estetik jihatdan emas, balki ijtimoiy va siyosiy hayotdagi muhim o'zgarishlarni ham aks ettirdi. Yozuvchilar, masalan, Shekspir, Milton, Dikens, Joyce va Woolf, insoniyatning psixologik, ijtimoiy va falsafiy masalalariga yangi nuqtai nazardan yondoshishdi. Bu jarayon ingliz adabiyotining dunyo madaniyatidagi muhim o'rnini yanada mustahkamladi.

Ingliz adabiyotining rivojlanishi nafaqat ingliz tilini, balki dunyo miqyosida adabiy an'analarni boyitishga katta hissa qo'shdi. Bugungi kunda ingliz adabiyoti o'zining boy tarixi va xilma-xil asarlari bilan butun dunyo adabiyotida muhim o'rin tutadi.

Adabiyotlar ro'yhati :

1. Fuzaylova, N. A. (2024). USE TECHNOLOGY IN MATERIAL DESIGN, LESSON PROCEDURES, AND ASSESSMENT. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(33), 141-143.
2. Fuzaylova N. A. Genre in Academic Prose: What Makes Academic Prose Different from Other Varieties //Spanish Journal of Innovation and Integrity. – 2023. – T. 25. – C. 34-37.
3. Nargiza Abdusamatovna Fuzaylova. (2024). ANALYSIS OF THE EXPRESSION AND SPECIFIC CHARACTERISTICS OF NEOLOGISMS IN TRANSLATION . Ta'lim Innovatsiyasi Va Integratsiyasi, 21(2), 175–180. Retrieved from <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/5109>

4. KOMILOVA, DILDORA SHAVKATOVNA, and XUSANOVA GULCHIROY. "ANALYSIS OF EMOTIONAL WORDS IN ARTISTIC TRANSLATIONS." (2023): 28-32.
5. Jalolova, Iroda Mahmudjanovna. "BADIIY MATNNING LINGVISTIK EKSPERTIZASI ILMIY MUOMMO SIFATIDA." Konferensiyalar| Conferences. Vol. 1. No. 8. 2024.
6. Jalolova, Iroda Mahmudjanovna. "MATNNI LINGVISTIK EKSPERTIZA QILISH USULLARI." PEDAGOGS 55.1 (2024): 97-100.
7. Shavkatovna, Komilova Dildora. "Nationality of General Human Feelings in Translations." Journal of Intellectual Property and Human Rights 2.2 (2023): 63-67.
8. Abdullaeva, Zakhro Shadmankulovna. "METHODS OF TEXT LINGUISTIC EXPERTISE." PEDAGOGS 55.1 (2024): 115-118.
9. Artikova L. S. THE CONCEPT OF "PATIENCE" IN THE LANGUAGE LANDSCAPE OF THE WORLD //SPAIN" PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH". – 2023. – T. 14. – №. 1.
10. Saidbekova, Raykhona Rustambekovna. "THE PROBLEM OF IMAGE CREATION IN THE TRANSLATIONS OF HISTORICAL NOVELS." SPAIN" PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH" 14.1 (2023).
11. ABDULLAYEVA, M. (2024). INGLIZCHADAN O‘ZBEKCHAGA NASRIY TARJIMANING MILLIY-MADANIY XUSUSIYATLARI (XX ASR OXIRI XXI ASR BOSHLARIDA INGLIZ TILIDAN BEVOSITA TARJIMALAR MISOLIDA). TADQIQOTLAR. UZ, 50(5), 80-84.